

บทคัดย่อ

หัวข้อการศึกษา : การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด : กรณีการดำเนินโครงการ
“บ้านมั่นคง”

โดย นายชาย นครชัย

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด : กรณีการดำเนินโครงการ “บ้านมั่นคง” โดยเฉพาะโครงการนำร่อง 10 โครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการ “บ้านมั่นคง” และวิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินงานโครงการ “บ้านมั่นคง” โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารการดำเนินการโครงการ “บ้านมั่นคง” ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผลโครงการใน 2 ประเด็น คือ การประเมินผลการดำเนินงาน (Initial Stage Evaluation) และการประเมินผลเชิงนโยบาย (Policy Evaluation) โดยใช้ผลจากแบบสอบถาม (Questionnaires) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group)

สำหรับโครงการนำร่อง 10 โครงการ ได้แก่ ชุมชนโกลกวิลเลจ (จังหวัดนราธิวาส) ชุมชนเก้าเล้ง (จังหวัดสงขลา) ชุมชนเจริญชัยนิมิตรใหม่ (กรุงเทพมหานคร) ชุมชนบ่อนไก่ (กรุงเทพมหานคร) ชุมชนปึงคุก (จังหวัดอุดรธานี) ชุมชนคลองเตยลือค 7- 12 (กรุงเทพมหานคร) ชุมชนแก้วพัฒนา (กรุงเทพมหานคร) ชุมชนร่วมสามัคคี (กรุงเทพมหานคร) ชุมชนคลองลำนูน (กรุงเทพมหานคร) และชุมชนแหลมรุ่งเรือง (จังหวัดระยอง) ซึ่งนับตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการจนถึงเดือนเมษายน 2546 มีความคืบหน้าที่ชัดเจนใน 7 โครงการ คือ สามารถตกลงเรื่องที่ดินได้เรียบร้อย มีกลุ่มออมทรัพย์และการจัดการด้านการเงินซึ่งกำลังเตรียมจดทะเบียนสหกรณ์และเสนอใช้เงินซื้อจาก พอช. เพื่อก่อสร้างบ้าน มีการวางแผนชุมชน ออกแบบระบบสาธารณูปโภค มี 3 ชุมชนได้เริ่มก่อสร้างสาธารณูปโภค และ 2 ชุมชนเริ่มสร้างบ้านแล้ว

ผลการศึกษาพบว่า

1. การประเมินผลการดำเนินการ

- ผลจากแบบสอบถาม สรุปได้ว่าโครงการบ้านมั่นคงเป็นโครงการที่แก้ไขปัญหาได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คือ ปัญหาความไม่มั่นคงในที่ดิน บ้านคับแคบ ทดทุรหมด ปัญหาการขาดสาธารณูปโภค และปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงนับว่าโครงการบ้านมั่นคงมีความเหมาะสมในเชิงเหตุผล และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน (Appropriateness) สามารถแก้ปัญหาได้ (Adequacy) และมีประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ (Effectiveness)

- จากการสนทนากลุ่ม ชุมชนมีความเห็นว่าวัตถุประสงค์ของโครงการ คือการปรับปรุงพื้นที่ โดยมีการปรับปรุงบ้านเป็นหลัง ๆ และปรับปรุงผังชุมชนด้วย ขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการอยู่ จึงยังไม่ได้บรรลุวัตถุประสงค์ให้เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก แต่ก็มีกระบวนการในการมีส่วนร่วมสูง ทั้งการประชุม ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินการ ตัวอย่างเช่น การวางท่อระบายน้ำหน้าชุมชน เป็นต้น การประชุมร่วมกันบ่อย ๆ ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดความสามารถในการวางแผน ประสานงาน และดำเนินการร่วมกัน เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

2. การประเมินผลเชิงนโยบาย โครงการบ้านมั่นคงเป็นโครงการที่มีนัยยะสาธารณะของนโยบายที่มีความแรงของนโยบายสูงดังจะเห็นได้จากมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 โดยเฉพาะในส่วนของสิทธิมนุษยชน และมีความสอดคล้องกับแนวทางในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ. 2545-2549) ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศด้านการปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน บริบทของนโยบายเชื่อมโยงบุคคล หน่วยงานหลายกลุ่ม ทั้งหน่วยงานระดับนโยบาย หน่วยงานระดับปฏิบัติการ ความร่วมมือจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ความสัมพันธ์ที่ดีกับฝ่ายการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พยายามสร้างการยอมรับจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ รวมไปถึงการยอมรับจากประชาชน โครงการนักร่องบ้านมั่นคงมีปัจจัยนำเข้าจากหลายแหล่ง โดยเฉพาะปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่หลากหลายจากหลายภาคี ปัจจัยด้านทุนเครือข่าย และปัจจัยด้านการเงิน ซึ่งสามารถสรุปแหล่งที่มาของการเงิน คือ การอุดหนุนจากรัฐในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการพื้นฐาน การพัฒนาสภาพแวดล้อม การอุดหนุนส่วนต่างของดอกเบี้ย การสนับสนุนด้านสินเชื่อในการพัฒนาที่อยู่อาศัยจาก พอช. การสมทบแรงงาน เงินออมเพื่อที่อยู่อาศัยเบื้องต้นของชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนบางส่วนจากเทศบาล